

Крисанова Т. А. Новітні тенденції лінгвістики. Пріоритети германської та романської філології: збірник матеріалів XVIII міжнародної наукової конференції, 21-23 червня 2024 року. Волинський національний університет імені Лесі Українки: Луцьк, 2024. С. 46–48.

Тетяна КРИСАНОВА

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЛІНГВІСТИКИ

Сучасній лінгвістиці притаманна, з одного боку, взаємодія й взаємопроникнення різних лінгвістичних підходів у дослідження мови, а з іншого – міждисциплінарність, залучення доробку суміжних галузей знань, причому все більший інтерес викликають прояви зв'язку мови та мислення з урахуванням позамовних факторів, де мова як знакова система слугує ключем до людської думки й природи людської психіки. Якщо мовознавство XX століття зосереджувало увагу на структурних та системних властивостях мови (наприклад, особливостях фонологічної системи, граматичних структурах та синтаксичних правилах), то сьогочасні мовознавчі студії виходять із філософського трактування мови на базі людського досвіду та системно-діяльнісного розуміння комунікативної діяльності, що спрямовує наукові розвідки на інтегральне вивчення ментальних і мовленнєво-комунікативних процесів. Актуальні тенденції вітчизняної й зарубіжної науки спрямовано на залучення когнітивно-дискурсивного підходу для дослідження інтерактивного конструювання смислів (“meaning-making”) на принципах утілення, інтерактивності, інтерсуб'єктивності та ситуативності [4; 5]. Когнітивно-дискурсивна парадигма синтезує когнітивні й комунікативні мовні характеристики, де перші розкриваються в концептах, що слугують організації людського досвіду, а другі – у схемах використання мови, ведення дискурсу та створення тексту [3].

Дискурс як мисленнєво-мовленнєвий феномен є в широкому сенсі діалогічним, інтенційним й інтеракціональним та адресатним як за наявності індивідуального, так і колективного “розмитого” адресата [5; 6]. Лінгвістика XXI ст. розглядає дискурс у когнітивно-прагматичному вимірі, фокусуючись на контекстно зумовленому конструюванні смислів (“construal of meaning-in-

context”). Ґрунтуючись на інтерактивній моделі комунікації, когнітивно-прагматичні дискурсивні студії наголошують на ролі комунікантів у смислотворенні, на їхніх спільних знаннях (“shared knowledge”) тощо [3; 5].

Сучасні лінгвістичні студії демонструють значний інтерес до вивчення процесу смислотворення в дискурсі, розглядаючи його як середовище конструювання смислів [4; 5], що формується на перетині мовних, соціокультурних та когнітивних чинників. У цьому контексті дискурс постає як динамічна система, яка моделює і одночасно реконструює суспільні взаємодії, ідеологічні структури та індивідуальні світогляди.

Процес конструювання смислу, відомий як смислотворення, є фундаментальним аспектом людського пізнання та спілкування, висвітлюючи складні способи, якими люди розуміють складний світ навколо них. Як стверджує Д. Бордвелл, конструювання смислу є психологічною та соціальною діяльністю, фундаментально подібною на інші когнітивні процеси. Комуніканти беруть активну участь в конструюванні та реконструюванні смислів, створюючи світ навколо себе [1, р. 3].

Смислотворення передбачає активну участь учасників комунікації у наданні значення символам, словам або подіям, що відбувається під впливом їхнього культурного походження, особистого досвіду та спільних знань. Цей динамічний процес виходить за рамки простого кодування та декодування інформації; він включає створення послідовних і особистісно значущих інтерпретацій, що сприяють розумінню світу.

У результаті такого погляду, смисл постає не як завершена сутність, яку потрібно “комунікувати”, а як постійний інтерактивний процес між тими, хто конструює смисл, і тими, хто його реконструює: наприклад, авторами фільму і глядачами, політиками і виборцями, представниками державної влади і жителями країни тощо. Цей процес перебуває під впливом як культурних і соціальних факторів, так і особистісних, залучаючи спільний досвід і спільні знання. Ця конвергенція зосереджується на спільних намірах комунікантів, залучаючи їх до колективного досвіду. Вони об’єднані інтерсуб’єктивною взаємодією, створюючи інтерсуб’єктивний простір.

Різні аспекти смислотворення досліджуються в таких дисциплінах, як когнітивна прагматика, когнітивна семіотика і теорія мультимодальності, спрямовані на вивчення інтеграції вербальних на невербальних складників смислу. Когнітивна прагматика акцентує увагу на взаємодії комунікантів у (ре)конструюванні та активному характері створення смислів [5]. Когнітивна семіотика підкреслює динамічний характер конструювання, включаючи інтерпретацію аргументів та організацію зовнішньої актуалізації думок, що мають свою семіотичну логіку [2]. Мультимодальна перспектива фокусується на смислотвірному потенціалі семіотичних модусів і ресурсів, їх інтеграції та когнітивних процесах, які роблять ці процеси можливими [4].

Таким чином, конструювання смислу постає когнітивним та інтерактивним процесом, завдяки якому люди створюють та інтерпретують смисл через різні форми спілкування та обмін досвідом. Цей процес суб'єктивний, оскільки відбувається у свідомості людей і залежить від контексту, адже той самий знак може мати різні інтерпретації в різних ситуаціях.

References

1. Bordwell, David. 1989. *Making Meaning: Inference and Rhetoric in the Interpretation of Cinema*. Cambridge: Harvard University Press.
2. Brandt, Per Aage. 2020. *Cognitive Semiotics. Signs, Mind, and Meaning*. Bloomsbury Publishing.
3. Carston, Robin. 2002. "Linguistic Meaning, Communicated Meaning and Cognitive Pragmatics". *Mind and Language*. 17 (1-2): 127–148.
4. Krysanova, Tetiana. 2022. "Emergent meaning-making in multimodal discourse: a case for sadness in *The Horse Whisperer*". *Cognition, communication, discourse*. 24: 37–52. <https://doi.org/10.26565/2218-2926-2022-24-03>
5. Schmid, Hans-Jorg (Ed.) 2012. *Cognitive pragmatics*. Berlin: Mouton De Gruiter.
6. Shevchenko, Iryna. 2019. "Introduction. Enactive meaning-making in the discourse of theatre and film". *Cognition, Communication, Discourse*. 19: 15–19.